

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY III.

BARCELONA 30 DE JUNY DE 1880

NÚM. 20.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts
—Se suscriu en lo LOCAL DE LA ASSOCIACIÓ, PARADÍS, 10, SEGON, ahont deuen dirigir-se totas
las comunicacions y en las llibrerias de Verdaguer, Texidó y Parera, y Felip.

SESSIÓ Y EXCURSIONS

JULIOL Y AGOST DE 1880.

Dia 23.—Sessió preparatoria de la excursió á Gualba, y de la visita á la esglesia y claustre de Sant Pau del Camp.

— 25.—Excursió á Gualba.

— 1.er Agost.—Visita á la esglesia y claustre de Sant Pau del Camp.

SOCIS ENTRATS DURANT LO MES DE JUNY.

D. Sever Porta y Soler.

» Ramon Nicolau y Riba.

» Pau Feixas.

» Carles Maurer.

» Jaume Torrents.

» Marcelí Coll y Brugada.

» Joseph Presno.

» Amat de Lázaro.

» Frederich Bonay y Carbó.

» Joseph Sabat y Viure.

» Pelegrí Pomés y Pomar.

» Carles Hèym.

» Manel Marqués y Puig.

» Enrich de Grau.

SOCIS DELEGATS.

D. Víctor Lietaud, á Marsella.

» Ramon Rosich, á Pals.

» Víctor Aragon, á Montpellier.

» Serafí Coma, á Malgrat.

CONFERENCIAS SOBRE NOCIONES D' ARQUEOLOGÍA

Continuant la série d' aquestas interessants conferencias, en tres de ellas (14 Novembre y 6 Desembre 1879, 9 Janer 1880) s' ocupá D. Eduart Támara de la Paleografía, de la Epigrafía, y de la Diplomática y Bibliografía.

En tant extensa y variada materia foren moltes las novas y consideracions de la major importancia donadas per l' il·lustrat conferenciant essent difícil ferne un breu resúmen. Exposá respecte á la paleografía los remots orígens de l' escriptura suposada per los Indis invenció dels deus Hermes, Thor ú Osiris; y pels Grechs del Fenici Cadmo; enumerá las especies d' escriptura geroglífica ó sagrada en son orígen, y consigná que la forma general d' escriptura de las naciones semíticas fou l' alfabética. Enumerá entre aquestas l' escriptura hebraica ab sas derivacions principalment la Siríaca; l' Arábica y sa especialitat la Cufica; y en la India l' escriptura Tibetina, las del Mogol y altres que caracterisá. Establí després que los Grechs havian derivat en gran part sa escriptura dels Fenicis, conservant ab ella grans analogías lo llatí antich y després d' alguna digressió sobre los alfabetes itálics, s' ocupá de l' alfabet celtibéric espanyol y de l' antich us del alfabet grech en la Galia. Parlá dels caràcters Rumichs usats en los països del Nort d' Europa; y de sas formas generals ab certas variacions fetas principalment pel bisbe Ulfilas, deduhí l' orígen de l' escriptura anomenada gòtica. Feu notar que la major part de escripturas semíticas com l' hebreu van de dreta á esquerra y las jaféticas d' esquerra á dreta; altres anomenadas Bustrofedon van á la vegada de dreta á esquerra y vice-versa; altres prenen la forma de roda y se diuen cícloas, altres son verticals com la Xina, y altres en forma de cistell com l' Etrusca. Descrigué per últim las materias de l' escriptura com lo papyrus, las *cartas*, las tauletas enceradas ó dip-tichs, los pergamins y lo paper, enumerant, com era consegüent, los estils y demés medis usats pera la formació clara y expedita de las lletres.

En la Epigrafía, després de ponderada sa importancia pera la historia, enumerá primerament las materias mes generalment usadas com foren la pedra y lo bronzo pera major estabilitat dels fets que 's commemoravan, fent notar que generalment s' escrivian en l' idioma peculiar de cada país y no en llengües clàssicas ó convencionals. Entrá en las llargas y utilíssimas consideracions relatives á las abreviaturas constantment usadas en las inscripcions epigráficas y portadas fins al abús en las Romanas y detalladament analisá las diferents especies d' inscripcions, á saber: sagradas ó votivas, històricas, honoríficas ó laudatorias, públicas ó essencialment monumentals, jurídicas, sepulcrales y mixtas. De totas ellas presentá alguns exemples, demostrant sa molta concisió y elegants formas d' estil en lo general; y especialment feu notar la dolça expre-

sió dels epítafis tant antichs com cristians dels primers segles, en contraposició de las generalment secas é insubstancials inscripcions modernes.

Respecte á la Diplomática, además de enaltir son especial obje-
te, qual es lo de autenticar los actes solemnes per la gravetat y ni-
mia observancia de las formas y de las circunstancias extrínsecas
dels diplomas, després de enumerar los que principalment s' ha-
vian ocupat d' ella com Petrarca, Poggio y Sigonio, establí que
Papebrochio fou lo primer que en 1675 publicá un tractat com-
plert de Diplomática. Enumerá los grans monuments de l' anti-
guetat, com las Taulas de la ley, las Pirámides d' Egipte, l' Escut
del Temple de Júpter y altres en que foren escrits los principals
documents públichs de l' antiguetat, usantse després lo Papyrus, y
desde Justiniá los protocols ó papers timbrats. Las formas dels di-
plomas generalment anomenats Cartas, si be en la Cancillería
Pontificia prevalgueren los noms de Butllas y Breus pera los do-
cuments mes solemnes, li donaren també camp pera notables con-
sideracions, no essent menys oportunas las que feu sobre sos se-
gells y firmas.

Per últim en lo referent á la Bibliografía realsá la justa impor-
tancia de la ordenada colecció de llibres de tota mena, empresa
portada molt endavant per alguns antichs pobles, tal vegada enca-
ra no aventatjats. Citá alguna d' aquellas célebres biblioteques; ex-
posá la formació de varias que son l' ornament principal de diver-
sas ciutats d' Europa y pera demostració del valor obtingut per
alguns llibres en l' etat mitjana, citá lo cambi fet ab joyas de gran
valia. Exposá la riquesa que afegian als llibres sas delicadas ilu-
minacions y encuadernacions las mes escullidas; y per últim ex-
posá la revolució portada per l' imprenta en aquesta materia ab
sos avenços grandiosos é imponderables. Las tres conferencias fo-
ren oidas ab lo major gust y vivament aplaudidas.

CRÓNICA DE L' ASSOCIACIÓ.

(Continuació.)

ABRIL.—*Dia 16.*—Conferencia del Sr. Rubió y Lluch sobre lo tema:
«Expedició dels catalans á Orient segons recients publicacions.»

Dia 23.—Vetllada literaria ab motiu de la festa patronal de Sant Jordi.
Se llegiren composicions en prosa dels Srs. Argullol, Company, Pau y Tá-
maro, y en vers dels Srs. Aguiló, Blanch y Romaní, Calvet, Franquesa,
Masriera, Olivó y Verdú. Lo local estava artísticament adornat ab guir-
landas de rosas, y se destacava en la testera del saló la estàtua del patró
de Catalunya. Nombrosa concurrencia assistí á la vetllada.

Dia 30.—Conferencia del Sr. Cornet y Mas, que versá sobre lo tema:
«Pronunciació catalana.»

MAY.—*Dia 7.*—Conferencia del Sr. Ixart, tema: «Art. de la lectura.»

Dia 13.—Sessió preparatoria de la excursió á Manresa, Fals, Talaman-

ca y Mura. En dita sessió lo Sr. Vidal (D. M.) llegí la memoria de la excursió verificada al castell de Castellbell.

Dia 14.—Conferencia del Sr. Martí (D. Odò) tema: «Excursió á Andorra.»

EXCURSIÓ AL MONTGRÓS DE MONTSERRAT

LOS DIAS 5 Y 6 DE JUNY DE 1880.

A las 6 de la tarde del dia 5 del present mes sortiren ab lo tren de Barcelona á Martorell los associats Srs. Bordas (D. Frederich), Cuadras, García (D. Domingo), Massó, Medina, Portas, Piqué, Torras (D. Cessar) y Vergés, á despit de forta pluja, que era ben mala perspectiva pera efectuar excursió á llochs solitaris y enasprats de la montanya. Passaren á pernoctar á Collbató pera enaminarse lo dia següent, per poch que 'l temps los ho permetés, al Montgrós de Montserrat.

A punta de dia del següent dia 6, ab tot y presentarse lo cel bastant nuvolós, emprengueren lo camí de la *Vinya nova*, masía situada entre Collbató y 'l Bruch, pera efectuar desde aquell punt lo pás de la canal del Mitjdia y l' ascensió al Montgrós.

Lo termometre marcaba 9° R.; barometre aneroide 739;-275 metres altitut.

Desde la Vinya nova y després de rápida costa arribaren al turó del *Bassal dels gats* á las 7 del matí. Temps humit y calma; boiras altas, amenassant emplujarse; termometre 9° R.; barometre 708; 647 metres sobre 'l nivell del mar. Continuaren l' aspre pujada, arribant després de 1½ hora de camí al Serrat del Mitjdia. Bellissim y sorprenent panorama de enaspradas puntas, enlayradas cimas é inaccessibles mogots en la montanya; en direcció al plá la vista agafa ample espay de terreno; se destaca als peus lo lloch histórich y memorable ahont hi hagué la gloriosa acció del Bruch. Lo temps seguia encalmat y humit; termometre 9° R.; barometre 698, altitut 764 metres.

Baixaren desde allí al fons del torrent del Mitjdia, recorregueren la canal, lloch en extrém bell y rublert de vegetació y de variats efectes y contrasts pintorescos, essent un dels punts mes dignes d' esser visitats per los excursionistas aymadors de las montanyas. Seguiren fins á la Font de la Cadireta y alli feren descans. Eran las 9 del matí, lo termometre continuava marcant la meteixa temperatura; barometre 682; lo temps indicava tendencia á seré; altitut 974 metres.

Torná á empendres la ascensió, essent en aquests llochs en extrém difícil; y per lo relleix del Montgrós s'arribá á sa propia y espadada cima envers las 10 y 15 minuis. Lo temps seré; nuvols á tot horizon. Vent suau del O. 1¼ S. O. Termometre 8° R. Barometre 664, altitut 1179 metres.

La cima del Montgrós ofereix un estret plá prolongat, de 250 á 300 metres de llargaria per uns 5 metres de amplaria, de un com-

pacte aglomerat lluire de la mes insignificant vegetació. Es completament recte y espatat per tots sos indrets, escepte en un sol punt d'estrebació ab lo restant de la montanya, punt únich per ahont es per tant accessible. Lo panorama que 's disfruta desde lo Montgrós es magnífich. Situat en lo bell centre de las puntas y penyals del Montserrat domina y descubreix tots los indrets de la montanya. La falta d'espai nos impossibilita de ferne una descripció, per concreta que sia, descripció que 's podrà assaborir en la memoria detallada de la excursió.

Desde 'l Montgrós se retorná á la font de la Cadireta, d'ahont s'guanyá lo Portell del Mitjdia franquejant accidents extremats del terreno, tant per las agudas rocas que debian escalar-se com per la espessor de la boscuria. La calor s'havia anat fent sofocant á causa no sols del sol de la mitjdiada, si que també per la falta d'aire ocasionada per trovar-se dins del fons format entre Sant Jeroni y los mogots del Mitjdia. A la 1 de la tarde arribaren al Portell del Mitjdia, coll que forma la partió de las aguas entre lo torrent del mitjdia y la canal de la Font del Llum. Lo temps estava seré; lo termometre en la ombra marcava en aquella altura 16° R.; lo barometre 667; altitut 1177 metres.

D'allí, per la recte canal, baixaren á la Font del Llum, lloch extremadament agreste y pintoresch. La font neix en una fosca bauma en lo interior de unas partidas y enlayradas penyas. Se deixava sentir un vent fresquet O. S. O.; lo termometre marcava 10° R. á la ombra; barometre 677; altitut 1024 metres.

De la Font del Llum baixaren á la carretera antigua del Monastir per Can-Massana. D'allí passaren á Sta Cecilia ahont baixaren per la dressera á Monistrol pera pendre, després de dinar, lo tren que los retorná á Barcelona á las 9 del vespre. La jornada fou fatigosa empero agradable. Se prengueren las altituts dels punts mes notables recorreguts, per medi del barometre ab comprobació; s'explorá un nou punt d'ascensió al Montgrós desde 'l Bruch y per las comas de Naps; s'exploraren aixis meteix los punts vulnerables que ofereixen, pera esser franqueijats, altres penyals molt mes elevats ab los que s'estreva'l Montgrós, y als quals projectan intentar una ascensió alguns associats; y 's reculliren aixis meteix varios exemplars notables de botánica.

Gracias á haberse fet arreglar per la Associació lo pas que conduheix al Montgrós, no presentá la ascensió moltes de las dificultats ab que tingueren que bregar los associats que hi practicaren fá alguns mesos la primera excursió.

Lo Montgrós es generalment desconegut fins per los meteixos guias de la montanya. En Jaume Subirana de Collbató (Casa major), qui 'ns acompanyá, es un excelent practich de tota la montanya del Montserrat, per qual motiu creyem un deber recomenarlo als excursionistas que vulgan coneixer la montanya.

EXCURSIÓ Á MALGRAT Y CASTELL DE PALAFOLLS

EN LO DIA 20 DE JUNY 1880.

Conforme estava anunciat verificá nostra Associació una excursió á Malgrat y Palafolls lo diumenge dia 20 del present juny.

Formavan part de la meteixa los nostres consocis Srs. Olivó, Muston, Gaza, Vergés, Soriano, Barberi y Coll (M) los qui sortint de Barcelona á las 5 del matí, arrivaren á Malgrat á las 7 m. 15 (meridiá de Madrid).

A Malgrat visitaren l'esglesia parroquial. Porta aquell temple, que es de gust grechomá, la fetxa de 1783 y es bastant espayós y de bonas proporcions; la fatxada es tota ella de marbre de Girona. Sortiren immediatament los excursionistas envers la carretera de Blanes, ahont pogueren veure un senzill y curiós monument, consistent en una pedra tallada á quatre caras á ánguls rectes y com de tres metres d'altura ahont está grabada esta moderna inscripció en castellá MVRIO D' VNA DSGRACIA EN ESTE SITIO EL DR DN RAMON SARRA—DÍA 2 DICE 1829.—Seguint la expressada carretera arribaren á un carrer de Palafolls, aislat del poble y nomenat las Ferrerías, puix allí 's creu que existian las del castell en los temps del feudalisme. Desde allí fins á aquell, *segueix lo camí sumament pintoresch, ja per ombrívolas torrenteras* plenas d'olms y alzinass, ja per planas cubertas de vinya, ja per curriols que s'obran entre alzinass sureras ó gemadas brollas, fins que 's pert á mida que va mes enlayrantse y assolint la cima, essent precís escalar per entre enderrocadas pedras, migrats arbres, y revessas argelagas una accidentada costa fins arribar al castell. Extensíssima es l'área que 'ls enderrochs ocupan dihent ben alt sa antiga importancia; mes per desgracia res d'ell ne queda enter, que deixen endevinar lo gust que hi dominava. Las parets que 's conservan son encare moltsas, totas d'un notable gruix puix es per terme general de 5 á 6 palms, trovantse varias d'ellas l'una al costat de l'altre paralelament y apenas separadas entre sí, fins al nombre de tres. En l'interior d'una de las que miran á la part de mitxdia se conserva una escala de deu grahons los quals tenen un palm y mitx d'amplada per dos de llargaria, qual escala conduce á una finestra que serviria segurament pera deféndrer l'entrada. En lo portal, perfectament conservat, se vehuen encare las pedras ixents sobre las que descansarian las feixugas portas. Duas horas passaren los excursionistas entre las imponents y fantásticas despullas de l'antiga fortaleza senyorial, trayent los uns desde 'l cim de sas mes altas parets la planta general, cercant altres los mellors punts de vista pera tráurer diferents croquis y escorcollant altres tots los recons per si trovavan alguna cambra ó camí subterrani. La vista que 's descubreix desde 'l castell es magnífica; per una part la conca del Tordera travessada per lo riu, que las montanyas de

Montagut, Miralles y Montbravat tancan en anfiteatre; y d' altre la costa y la mar. Al baixar del castell passaren per S. Genís de Palafolls, ahont visitaren l' esglesia, acompanyats per lo Sr. Rector mossen Coma qui los dispensá una carinyosa acullida. La porta del temple, que flanqueja á esquerra un arrodonit torrelló de defensa y á la dreta un campanar románich que está per acabar, te de particular l' haver estat la de l' antiga notaría de Malgrat; es de mitx punt y corra damunt d' ella una senzilla ceya sobre la que 's veu un petit Sant Christ y dessota, també en la part central, unas lletres góticas de péssima execució que dihuen aixís: «Iohan des clapés balle dona aget portal, an MD VIC.» En l' interior del temple, qual volta de canó seguit sostenen tres archs de mitx punt que descansan sobre treballadas impostas, es notable la trona de delicadas labors góticas, una antiga Verge bisantina, una lápida del any 1383 de la qual prometé lo Sr. Rector als excursionistas enviarne un calch, ja que no ho pogueren fer ells per falta de temps y una pica d' aygua beneyta ab escuts d' armas esculpits. Aixís meteix los ensenyá lo bondadós sacerdot, duas magníficas creus parroquials del segle xv, de plata daurada, una d' ellas ab esmalts molt deteriorats, uns bordons y un cálzer del renaixement de molt bon gust y una safata de llautó que té en relleu dos homes portant un gros rahim, exacte á la que existeix en lo Museu de Santa Aghata. Visitada la esglesia tornaren á Malgrat acompanyantlos lo Sr. Rector y Vicari de Palafolls; podent durant lo camí admirar la riquesa d' aquella encontrada y la bellesa de sos paissatjes, y, un colp á Malgrat, prengueren de nou lo tren, arribant á Barcelona á un quart de nou de la vetlla, emportántse de la excursió los mes agradables recorts. Durant ella los Srs. Olivo y Muston s' ocuparen en tráure la planta del Castell y los meteixos y los Srs. Vergés y Coll, varias vistas d' aquell y de la esglesia de Palafolls.

EXCURSIÓ

Á SANTA COLOMA DE QUERALT, SOLIVELLA, TALLAT Y VALLBONA
EN LOS DIAS 23, 24, 25, 26 Y 27.

Lo dia 23 á dos quarts d' una sortiren ab lo camí de ferro de Martorell los senyors Torras (C. A.) García Vilamala, Aulestia, Güasch, Faura, Mariezcurrena y Arolas, pera verificar l' anunciada excursió á Solivella y Vallbona.

Arrivats á Martorell prengueren la diligencia que 'ls portá á Igualada, seguint la carretera que passa per Esparraguera, lo Bruch y Castellolí. A Igualada los reberen los socis delegats que 'ls obsequiaren acompanyantlos á visitar l' esglesia y l' «Ateneo igualadino de la clase obrera.» En la primera se 'ls mostrá la bandera que guiá als igualadins qu' ajudaren als valents del Bruch.

Lo dia 24, havent sortit d' Igualada de bon matí, y per la pinto-

resca carretera que puja cap al plà de Ferrant, se dirigeren á Santa Coloma de Queralt, ahont arribaren á las deu del matí. Es notable Santa Coloma per son aspecte antiquíssim, per lo portal de la porta ferrissa ab duas torras quadradas, y per los típichs porxos de la plassa.

Visitaren lo castell qu' está ben conservat y ahont foren obsequiats per lo senyor Aromí qu' actualment l' habita. Hi ha de notable un retaule gòtich y una torre rodona. L' esglesia parroquial gòtica es de molt bon gust y particularment las finestras, la volta y la porta qu' está emblanquinada y tapada per un' altre de construcció moderna y un altar d' alabastre.

A la tarde se tregueren vistas fotogràfics del magnífich portal de l' esglesia románica del convent qu' es l' únich que queda del meteix, y d' un sepulcre de marbre qu' está empotrat, dividit en dos, en las parets d' una de las alas del creuer.

Lo dia 25 se dirigeren envers Solivella. Desde l' última revolta del camí, 's veu lo gran castell, y agrupadas als seus peus totas las casas del poble. Lo castell es digne d' ésser conservat per sas duas fatxadas S. y O; per lo pati ab elegants finestras y una bonica porta al extrem de l' escala y per una colossal ximenea, situada en una de las grans salas. Tot es d' estil gòtich florit.

Lo dia 26 pujaren al Tallat situat en lo punt mes alt de las últimas ramificacions de las montanyas del O. de la Segarra. Al arribar á dalt estavan los excursionistas voltejats per la boyra y pochs moments després lo vent que bufava ab forsa y los raigs del sol estriparen aquell vel y pogueren contemplar ab goig lo gran panorama que 's disfrutá en aquella altura d' uns 800 metres; vegentse desde las montanyas de Prades y de las de la costa de Tarragona, fins al Pirineu, tot lo pla del Urgell y tota la fértil vall del Francolí y la mes gran part de las montanyas de la Segarra á un y altra costat, dividint los dos panoramas.

Lo priorat del Tallat, mitj destruit, es notable per un pati ó claustre ahont s'hi conservan los esbelts archs sostinguts per primas columnas que formavan una galeria; y sas diferents finestras y portas son d' un gust exquisit y treball primorós. Se varen pendre croquis d' alguns detalls y capitells, y mentras los Srs. García, Mariezcurrena y Arolas se quedavan allí pera treure una vista fotogràfica, los demás excursionistas comensaren á baixar cap á Vallbona. Los altres hi arribaren á las quatre de la tarde.

Fent us del permís que l' Ilustríssim Sr. Arquebisbe de Tarragona havia concedit á l' Associació, y acompanyats del capellá del convent, entraren en lo meteix, qu' es de monjas cistercienses. Lo claustre es importantíssim; cada galeria es de diferent estil y la adossada al temple es gòtica, de molta elevació y ab magníficas arcadas. En lo sol del cor y de la sala capitular se vehuen un gran nombre de sepulcres y llosas sepulcrales dels segles XIII y XIV.

La plassa de Vallbona és un dels punts que potser reuneix mes construccions antigues en poch espai; de modo que col·locat l' es-
pectador d' espatllas á la casa que serveix d' estudi tots los objec-
tes que 's presentan á la vista son de l' estat mitjana. En un costat
la paret lateral de l' esglesia y al fons una porta bisantina. Des-
sota d' una porta gòtica aparedada, y en forma de nínxol, hi há un
pantheó, y altres tres sepulturas adossadas á la paret de l' esglesia.

Lo dia següent 27, després d' haverse despidit dels consocis sen-
yors Torras y Mariezcurrena que devian quedar-se allí pera seguir
fent fotografias, emprengueren los altres lo camí de Bellpuig.

En aqueix últim punt varen visitar lo convent de Sant Francesch
ahont se veuen dos claustres, de tres pisos, molt gran l' un d'
ells; abdos de transició gòtic-plateresca.

Las ruinas son molt pocas y pertanyen solsament á obra de ma-
hó, de modo que fora molt fàcil conservar-lo y habitar-lo. Visitaren
també los molins d' oli del Duch y lo castell.

En l' esglesia parroquial se veu lo gran y magnífich sepulcre
dels ~~Moneadas~~ *rdonas* esculpit tot en marbre blanch, ab alts y baixos re-
lleus d' un mérit y finura remarcables, y adornat tot ab petxinas y
corns marins.

A las duas de la tarde ab lo tren correu que venia de Lleyda re-
tornaren á Barcelona ahont arribarem á las set.

ASCENSIÓ AL PUIGMAL

LOS DIAS 27, 28 Y 29 DE JUNY.

Assistiren á aquesta excursió-ascensió los Srs. Massó, Suñol,
Tusquets, Garriga (D. Francisco), Maurer, García (D. Domingo)
y Carbó (D. Francisco) soci proposat.

No obstant los temors que oferia lo primerench de la estació,
los expedicionaris pogueren disfrutar d' un temps espléndit, y l'
éxit fou complert.

Després de recorreguda en ferro-carril la vall del Ter fins á Ri-
poll, en la que, tant com los bellíssims paisatjes, son d' admirar
las atrevidas obras del camí de ferro, per lo que 'ns complahem en
felicitar á la *catalana* empresa del Ferro-carril y Minas de S. Joan
de las Abadessas, visitaren rápidamente lo monastir fundat per Wi-
fredo, que, gracias á la iniciativa y perseverancia del nostre soci
delegat D. Joseph M. Pellicer y Pagés, se veurá lliure de la des-
trucció de que estava amenassat com tants altres notables monu-
ments de la nostra terra.

En efecte, ab los recull de totas las despallas del richs claustre,
del que sols faltan tres capitells, que 'l Sr. Pellicer espera trobar,
quedarà aquell reconstruit del tot. Las obras pera restituir la esgle-
sia al culte se rependrán aquest estiu ab nou vigor y en quant al
al magnífich ábside, desembarassat ja de runa, presenta l' aspecte

que tindria en la época de la construcció del monastir, ara realsat per la color del segles, y consagrat per lo recort de gloriosas tradicions.

Al enviar al Sr. Pellicer las més expressivas gracias per los obsequis y serveys prestats als excursionistas, lo felicitem per sos inteligents esforços en benefici del art històrich de la nostra patria.

De Ripoll á Ribas se recorregué la may prou celebrada vall del Fresser, dominada per los cims nevats del Puigmal, en la que están situats magnífichs establiments de las ayguas de Ribas, essent molt notable la circumstancia de que s' hi trobe, á la vorera del riu, una casa-torra propietat d' una senyora suissa, qui no hi há dubte de que la aixecá allí per la complerta semblansa que aquella comarca té ab las pintorescas valls dels Alpes.

Després de dinar á Ribas, ahont s' efectua la confluencia del Rigart, que baixa del Coll de Tosas y del Sagadell que ve de Pardinas ab lo Fresser que s' estimba de las montanyas de Núria, seguiren la vall d' aquest últim. Notáren al pas unas inmensas rocas contenint l' óxit de ferro en gran cantitat y á poca distancia de la vila la fàbrica de paper montada pel difunt D. Narcís Ramirez, una de las mellors de Catalunya.

A Queralps (1 h. de Ribas) vejeren un preciós porxo, en l' atri de la petita esglesia, compost de sis archs románichs ab sas corresponents columnas y capitells de fullatje é imatjería, rivals dels de Ripoll, si bé d' estil un poch mes pesat. Lo Sr. Rector, á qui també enviém las gracias en nom de la Associació per haver facilitat als nostres consocis lo auxili necessari y fet tota mena d' oferiments, los mostrá entre 'ls objectes del culte, una safata d' estil gòtich ab una inscripció, y relleu representant á Adam y Eva en lo Paradís, y una cenefa de casulla antiga (sigle xv?) aplicada á una de las modernas.

Queralps es un miserable poblet en que hi viuhén mols cretins ab sos repugnants golls.

Allí deixáren la vall principal del Fresser y pujaren per la del seu affluent lo Riu de Núria. Desde aquest punt la naturalesa pren un aspecte del tot salvatge. Escumosos torrents saltan en cascatas per tot arreu, produhint un brugit qu' aturdeix, y á cada banda s' alsan grans murallas de granet. Desde dalt del single anomenat *Salt del Sastre* ahont ha sigut precís ferhi barana pera evitar lo perill qu' ofereix, vejeren despenyarse una preciosa cascata, anomenada *Font Alba*, perque al caure d' una elevació inmensa se desfá tota ella en blanca escuma. També es molt notable lo *Salt del Aygua* per hont se precipita lo riu enter y mes amunt lo de la *Font Negra*. En aquest punt se trobá un boix florit que no es altre cosa que una varietat apenas distinta de la célebre rosa dels Alpes, flor que viu á la altura de 2,000 metres. A entrada de fosch saludaren la Creu d' En Ribes ahont diu la tradició se feu in-

mòvil la Verge de Núria y 10 minuts despres (3 h. de Ribas) s' allotjavan en lo Santuari.

Lo meteix vespre fou visitat aquest, y lo Sr. Rector los mostrá la creu, la olla y la campana miraculosas y quantas curiositats s' enclouhen en aquell lloch, entre ellas un cálzer al que s' atribueix remotíssima antiguetat.

A la una de la matinada del 28 tornavan los nostres companys á estar en moviment y una hora despres se comensá la ascensió propiament dita.

Seguiren per las vessants de la dreta lo torrent que 's despren per una cascata del Coll de Finestrellas, frontera de la Fransa; *atravessaren lo pla anomenat dels Aguacers, ahont trobaren las* primeras congestas; *faldejaren la Coma del Embut, coberta d' her-* bas de pastura, y per fi, *emprengueren la sobtada pendent N. E.* del Puigmal al travers de grans congestas, quina fondaria fou impossible sondar, mes pot assegurar-se que l' espessor de la neu variava en general entre 2 y 4 metres, y en molts indrets excedia de molt aquesta mida. Lo cim del Puigmal está format de rocas en desordre y de cantells vius, enterament despresas unas de las altres, lo que fa penosíssim l' escalament; mes, per sort, la neu estava glassada y se pogué pujar en gran part per la superfície de las extensas congestas.

A la eixida del sol l' espectacle fou enlluernador é indescriptible. Las neus perpétuas de la carena se tenyiren de color de foch, mentres las fondas valls quedavan embolcalladas per la densa y blavosa fosca.

Lo panorama del Puigmal, no destorbat aquell dia per la mes petita boyra, es inmens. A l' E. lo Canigó y lo Costabona cuberts de neu, així com las crestas més immediatas de la Coma de Vaca; al N. las serras del Carlitte també ab son espés mantell blanch, ab las duas Cerdanyas als peus; cap á Ponent s' extenen totas las cimas que vigilan lo curs del Segre y envers lo quadrant del S. s' abaixan las valls de Catalunya, fins al mar, entre las que sobressurten lo Montserrat, lo San Llorens del Munt y lo Montseny, apuntant tot just, com boyra lleugera, la carena del Tibidabo.

Lo cim del Puigmal, segons la medició del Estat major francés s' eleva á 2909 metres sobre 'l nivell del mar, traspasant per consegüent lo límit de las neus perpétuas de 100 á 200 metres. No obstant, en los vessants meridionals la neu desapareix alguns anys á principis d' agost. La temperatura á las 5 del matí era 0°.

L' estat de la montanya no permeté recorre la carena com s' havia projectat per lo que 's baixá á Nuria (las 9) y després d' un curt descans se emprengué de nou la pujada cap á la Coma de Vaca; se vejé lo naixement de la Font negra, atravessantse després lo Coll de Torreneulas, desde hont se domina l' efecte de conjunt del cim del Puigmal y de la Coma de Gombrenys, sobre la que s' apo-

ya per la part de Llevant. A la mitxdiada los expedicionaris descansaven y dinavan en los deserts de la Coma de Vaca, ahont la soletat més imponent encongeix l' esperit. Més tart desembocavan en la Fossa del Gegant y veyan correr lo Fresser naixent per son llit envellutat de flayrosas herbas y molsa y després d' una horrible costa, guanyaren la vall del Ter pel Coll de la Marrana, baixant per las pasturas de Font Llitera y per Tragurá. Atravessat lo Ter á poca distancia d' aquest poble, seguiren fins á Camprodon, passant á la vorera del riu per S. Martí de Vilallonga y Llanás. A Llanás una preciosa esglesia románica, de lo més característich que puga véures, ostenta una gran y desvergonyida taca d' enblanquinat que compren lo més interessant de la portada. Hi es notable la circumstancia de que 'l campanar forma part y remat de la fatxada.

Era negra nit á la arribada á Camprodon.

Lo dia 29 no se empleá més que en veure de pas lo que s' oferí en lo camí de retorn per S. Joan de las Abadessas, mes lleugerament, puix l' objectiu de la excursió estava complert y per altre part Llanás, Camprodon, S. Joan de las Abadessas, Ripoll y altres llocs d' aquellas comarcas son dignes de excursions especials.

Los travalls efectuats foren: lo recull de minuciosos datos itineraris, la reproducció fotogràfica d' alguns dels llocs recorreguts y la anotació de las observacions barométricas y termométricas en los punts més notables, tot lo que los Srs. sócis podran veure detallat en la memoria acostumada.

No acabarem sense recomanar als botànichs especialment que fixen la atenció en aquellas montanyas, segurs de que hi trobaran un camp extens pera llurs estudis,

COMUNICACIÓ

Pera que 'l públich puga comparar la *protecció* que dispensa á la civilisadora acció del excursionisme la *primera* companyia de ferro-carrils estrangera, á la qual s' ha dirigit la Associació, ab las facilitats que en los viatjes donan *totas* las companyias catalanas; trasladem, sense comentaris, la següent comunicació de la Empresa del ferro-carril del Nort.

Compañia de los Caminos de Hierro del Norte.—Dirección: Paseo de Recoletos, 9.—N.º 1434.—Objeto: Denegando la reducción de precio en los billetes solicitada para los individuos de esta Asociación.

Madrid, á 26 de Junio de 1880.

Sr. D. José de Argullol.

Presidente de la *Asociación catalanista d' excursions científicas.*—

Paradís, 10, 2.º—Barcelona.

Muy Sr. mio: en contestacion al atento oficio que, con fecha 29

de Mayo anterior, se ha servido V. dirigirme solicitando, en nombre de esa Asociacion, alguna bonificacion en el pasage de sus individuos cuando por asuntos propios de su instituto tengan que viajar por estas líneas, tengo el sentimiento de manifestarle, que contra lo que fuera mi deseo, en gracia á los fines instructivos de esa Asociacion, no me es posible concederles reduccion alguna en la tarifa de viajeros, por no permitírmelo los Reglamentos vigentes en esta Compañía.

Sin otro motivo, se reitera de V. atento. S. S. Q. B. S. M.

El Director de la Compañía,

Una firma ilegible.

NOVAS.

En l' excursió darrerament feta per l' Associació á Igualada, Sta. Coloma, Solivella, Tallat, Vallbona y Bellpuig, tingueren ocasió d' observar, los socis que hi assistiren, lo llastimós estat dels castells de Solivella y de Bellpuig, abdos venuts á preus miserables, per las casas de Fonollar y de Cardona, y en mans avuy de propietaris que 'ls adquiriren pera fer negoci. En especial lo castell de Solivella es més de doldre que no 's procure conservar, per quant, encar que abandonat, conserva tota sa construcció, y ab poch gasto podria destinarse á habitacions. Aquesta residencia senyorial de robust é imponent aspecte exterior, te un pati molt interessant ahont hi há una cisterna que abans abastia d' aygua á tot lo poble, y en sas habitacions s' hi veu, entre altres preciosos detalls, com son capitells, enteixinats, finestrals, cornisas, etc., una ximenea colossal ab relleus y calats gòtics d' un gust exquisit, que val ella sola tots los sacrificis que 's fassen pera evitar sa ruina, ja decretada per l' actual propietari que té determinat invitar al públich á que vaje á traure pedra del castell al preu de UNA PESSETA LA CARRETADA.

Si no estessem acostumats á veure desapareixer per moments totas nostras joyas artísticas, nos causaria sorpresa aquest fet; mes fins trobantlo natural, en nostre malaventurat pais, no podem menys que deplorarlo, y aixecar nostra veu enérgica á la Comissió de Monuments y Diputació provincial de Tarragona, pera que vejan d' evitar semblant atentat al art, adquirint un monument que, amés de ser l' exemplar en sa classe mes ben conservat de Catalunya, tenim la convicció que podria lograrse ab una cantitat que per lo ínfima está en las mans de qualsevol corporació lo disposarne.

En aquest sentit ha dirigit l' Associació una comunicació á aquellas duas corporacions, y no dubta de que sos desitjos se veurán atesos, evitant aixís al pays en general, y á la provincia de Tarragona en particular, la

vergonyosa taca de la destrucció intencionada é interessada d' un de sos principals monuments.

Ab motiu de la calurosa temporada que estén atravessant, han quedat suspesas las conferencias que ab tant d' éxit s' han vingut donant en lo local de l' Associació, las que continuarán al comensar lo nou any académich.

En un dels passats números del periódich de Paris *Le Petit Journal* llegirem ab agradable sorpresa la nova de que lo Cercle mercantil que té son local en lo boulevard Sebastopol de Paris, y al qual pertanyen principalment los dependents de fabricants y alguns principals d' aqueix meteix ram, havian iniciat una série d' excursions, comensant per visitar Saint-Germain-en-Laye, ab lo meteix objecte que la CATALANISTA, es á dir, donant importancia, no solsament á la part pintoresca y científica, si que també á la arqueològica é històrica, ja que 's visitá de aquell punt lo bosch, lo castell y la vila, fentne, altre dels excursionistas, la explicació ó historia, ab gran aplaudiment de tots los que hi assistiren.

Digne de notarse es aqueixa fase que va prenent en Fransa l' alpinisme y que tanta semblansa té ab la tendencia natural del excursionisme catalá.

Nos congratulem, ab nostre digne consoci D. Jascinto Verdaguer, Pbre. de que fins lo Papa S. S. Lleó XIII l' haje felicitat per medi de son Secretari d' Estat lo Cardenal Nina per sas selectas é inspiradas poesias.

A despesas del Ilm. Sr. Bisbe de Barcelona han sigut tretas de damunt de la volta de l' iglesia de S. Cugat del Vallés mes de mil carretadas de terra. Sabém també que per l' arquitecte diocesá se busca sens descans la manera mes expedita de contenir la ruína d' aquell preciós temple, quals obras de restauració tenim entés que venen taxadas en 2000 duros. Llastima molt gran es que no poguem concebir solament esperansas respecte á la digne restauració ó per lo menys decorosa conservació del claustre, á carrech avuy de l' Ajuntament de S. Cugat del Vallés.

En la capella del Christo de Lepanto en la Catedral de Barcelona, ha sigut colocada una alta reixa de ferro forjat, ab lliris y ramells terminals d' igual materia, tot imitació d' altre de las millors reixas antigas de l' interior, quina bona execució honra al mestre serraller Sr. Deop que l' ha portada á terme.

A excitació de la Junta Directiva se reuniren darrerament en lo local de

L'Associació alguns dels socis que professan carreres científiques, ó 's dedi-
can á llur estudi, pera veure de donar impuls als treballs de l'Associació
en aquest ram. Després de una lluminosa discussió se nomná una comis-
sió que deu presentar á la Directiva un plan ó sistema complet de tra-
valls é indicarli los aparatos é instruments que poden adquirirse pera rea-
lisarlos.

Constant la CATALANISTA en son propòsit de facilitar los viatjes per
Catalunya ha emprés la redacció d'un complet estat de itineraris de tots
los cotxes que fan lo servey en los diferents punts del Principat, lo qual,
així que estiga terminat será publicat en los principals periódichs pera
que forme lo complement dels estats de moviment de ferro-carrils que en
los meteixos apareixen.

A fi de facilitar la visita y estudi de monuments y arxius dels pobles de
la provincia de Barcelona, s'ha sollicitat y obtingut del Gobernador la
comunicació següent, que s'ha circulat estampada y es favorable y ben
entesa recomanació á tots los senyors Batlles. L'Associació, com es de su-
posar, ha donat las gracias al Exm. Sr. D. Leandro Perez Cossio. Diu aixís:

«Gobierno de la provincia de Barcelona. — de de 1880.—
Sr. Alcalde de..... LA ASOCIACION CATALANISTA DE EXCURSIONES CIÉNTÍ-
FICAS, con domicilio en esta capital y cuyo objeto es el estudio y pro-
pagacion de todo lo notable en Cataluña, en historia, en ciencia y en
arte, merece todas las simpatías y es digna de aplauso.

«Será probable que visite la citada Asociacion el Municipio de su digna
cargo, y para cuando este caso llegue ruego á V. y encarecidamente le
encargo, que no tenga el menor inconveniente en ponerle de manifiesto
documentos, códices, pergaminos, libros y objetos de arte que tengan en
sus museos y archivos y le permitan sacar cópias, calcos, dibujos, fotogra-
fías, darle datos y facilitarle los medios de investigar los monumentos que
deseen, pues todo ello contribuye á los laudables fines de la Asociacion,
que no puede mirar con indiferencia este Gobierno civil.

«Este encargo viene tambien recomendado por el Excmo. Sr. Ministro
de la Gobernacion, lo cual espero que hará que V. procure cumplirlo con
mayor eficacia.

«De V. atento y seguro servidor

«Q. B. S. M.»

Han sigut cedits á l'Associació los objectes y obras següents:

Per lo Sr. Barberí: Una balansa de pesar moneda. Per la Diputació
Provincial de Girona: Memoria sobre la *Organizacion métodos y progra-*

mas de la ensenyanza secundari (accessoria) especial en Francia por don N. Cárlos del Coral, Gerona. 2 exemplars. Per lo Sr. D. Alfret Gaza: *Cansons de Monserrat* per Mossen Jascinto Verdaguer, Vich 1880. Per lo Sr. D. Carles Barberí: *Exortacion pastoral*, que hizo para su grei el Ilmo. Sr. D. Francisco de Boca negra y Givaja, arzobispo y señor de la ciudad de Santiago, con motivo de la expedicion de Marruecos y Argel, año de 1775, Santiago 1776; Dos obras manuscritas llatinas de Filosofía; *Catálogo de los cuadros que existen colocados en el Real Museo del Prado*, Madrid 1821; *Octavas bilingües* castellanas ó catalanas segun su pronunciacion al arribo y permanencia en Barcelona de la Sereníssima Infanta D.ª Luisa Carlota, por el Padre D. Ramundo Ferrer, Pbro del oratorio de S. Felipe Neri de la misma ciudad, dedicadas al Excmo. Señor D. Francisco Xavier de Castaños Capitan general de los Reales ejércitos y en Gefe del Principado de Cataluña, etc., etc. Per lo Sr. D. Joseph Craspinera: *Calendario* para el Principado de Cataluña de los años 1816, 17, 20, 25, 26, 30 y 58; *Calendario* para la Provincia de Cataluña de los años 1815, 21, 22, 23 y 24; *Quadro* de las cuarenta horas pera l' any 1817; *Carte de surete* durant (polície de Barcelonne) del any 1814; un coneixement del any 1824; Un ofici imprés invitant la congregació de Nostre Senyor de la Bona Mort pera la professó del divendres Sant en Barcelona en l' any 1816. Per l' Associació de Catòlics de Barcelona: *Reseña y discurso* leídas por el vocal secretario, 1.º D. Luis M.ª de Llauder y el presidente D. Francisco Romaní y Puigdengolas en la Junta general de sócios celebrada el 20 de Marzo de 1880, Barcelona 1880. Per lo Sr. D. Jaume Arolas: Varis fossils, un fossil de la familia dels Espotangoides; G. Micraster (?) quatre exemplars de nummulites, dos de fecten, trovats en S. Feliu de Torelló. Per lo Sr. Marcellí Coll: dos dibuixos al llapis del castell, y un de la portada de l' esglesia parroquial de Palafolls. Per lo S. D. Pere Salvany resident á Madrid: un petit idol egipci de pasta bronzejada procedent del collaret d' una momia; un floró de guix policromat procedent de la sinagoga de Toledo; una rajola exagonal barnisada procedent de la mesquita de Toledo; 32 monedas romanas, petits bronzes, una moneda de coure, set monedas espanyolas de coure, altre també de coure de la India y quatre monedas de coure de diferents païssos, un paquet de monedas japonesas. Per lo Sr. D. Lalisiao de Velasco y Fernandez de la Cuesta soci delegat á Vitoria: *Los Euskaros en Alava, Guipuzcoa y Vizcaya* sus orígenes, historia, lenguas, leyes, costumbres y tradiciones escritas por D. Ladislao de Velasco Fernandez de la Cuesta, Barcelona 1880; Volum de 557 páginas y un mapa de las tres provincias germanas.